

PAPER DETAILS

TITLE: Cumhuriyet Siirine Yön Veren Sair: Yahya Kemal Beyatli

AUTHORS: Dinçer ÖZTÜRK

PAGES: 147-162

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2154393>

Cumhuriyet Şiirine Yön Veren Şair: Yahya Kemal Beyatlı

 DİNÇER ÖZTÜRK ^a

Geliş Tarihi: 28.03.2020 | Kabul Tarihi: 18.10.2020

Öz: Türk edebiyatının zirve şahsiyetlerinden Yahya Kemal hatıra, portre, makale, mektup, deneme, tenkit, sohbet, tarih gibi edebi türlerin çoğunda yazılar kaleme almış olmasına rağmen şiirleriyle edebiyatımızda yer edinmiş bir fikir adamıdır. Yahya Kemal, şiirlerinde dilin mükemmeliyet imkânlarını sonuna kadar denemiş, taramış ve ulaşmış şairlerdendir. Şair, şiirin çeşitli problemleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde düşünmüştür. O, şiiri meydana getiren unsurlar üzerinde çokça düşünmüş, her bir unsuru ince eleyip sık dokumuş ve bu konuda çeşitli tekliflerde bulunmuştur. Türkçenin tarihi seyrini titizlikle izleyerek, milletin yüzyıllar boyunca dilde kullandıkları etkileyici gizemleri tefahhus ederek bulmuş, şiirlerinde tatbik etmiştir. Yahya Kemal'in sanat anlayışını ve şiirini daha iyi kavrayabilmek ve belli bir zemine oturtabilmek onun edebi şahsiyetinin inşasında kuramların yeri oldukça önemlidir. Bu çalışmada, Yahya Kemal'in şiirleri, düz yazıları dikkate alınarak onun edebi şahsiyetini oluşturan temel kuramlar tespit edilip verilmek istenmiştir. Yapılan tespitler, Türk edebiyatında özel yeri bulunan şair ve yazarın portresini ortaya koyma ve şiirini anlamlandırma noktasında katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal, şiir, Cumhuriyet, kuram, edebiyat.

^a İğdır Üniversitesi, Fen Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
dincer.ozturk@igdir.edu.tr

The Poet Directed Republican Poetry: Yahya Kemal Beyatlı

Abstract: Yahya Kemal, one of the top person of Turkish literature, is a highbrow man who has taken place in our literature with his poems even though he wrote several articles in many of the literary genres such as memoirs, portraits, articles, essays, letters, criticism, conversations, and history. Yahya Kemal is one of the poets who have tried, scanned and reached the perfection possibilities of language in his poems. He has thought a lot about the components that make up poetry, gone over each component and made several proposals on this subject. By following the history of Turkish meticulously, he found the impressive mysteries used by the nation for centuries and adapted them in his poems. To better understand the art and poetry of Yahya Kemal, the theories are very important for his literary personality. In this study, by considering the poems and proses written by Yahya Kemal, the basic theories that shape his literary personality were determined. It is thought that the findings will contribute to show the portrait of the poet and writer who has a special place in Turkish literature and to make sense of his poems.

Keywords: Yahya Kemal, poetry, Republic, theory, literature.

Giriş

Asıl adı Ahmet Âgâh olan Yahya Kemal, ilk edebi birikimini annesinden dinlediği Muhammediye ve Yunus ilahilerinden almıştır. Mürekkebine şeker dökülerek yazılan “Rabb-ı yessir” yazısının mürekkebinin yalayan Yahya Kemal, dışarıda bekleyen mektepli çocukların ağzındaki Yunus ilahisi ile yola koyularak mektep hayatının ilk gününü yaşar. Bu günü şu cümle ile dile getirir: “*Maârif âlemine girişimin ilk günü budur.*”¹ Yahya Kemal’in sanatında güçlü biri olmasında ailesinin etkisi oldukça fazladır. Entelektüel bir ailenin çocuğu olması ve Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Cevdet Paşa, Samipaşazade Sezai gibi isimleri tanınması onlarla arkadaşlık etmesi sanatının inşasında ve döneminde etkili olmasını sağlayan önemli faktörlerdendir.

Yahya Kemal, şiirlerini ilk önce, bilhassa klasik olanlarını, *Yeni Mecmua*’da yayımlamaya başladı. Daha sonra *Dergâh*, *Şair*, *Nedim*, *Büyük Mecmua*, *Tavus*, *İnsan*, *Akademi*, *Fotomagazin*, *İstanbul*, *Aile*, *Hayat*, *İstanbul Haftası*, dergilerde ve *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet* (1955–57) gazetelerinde yayımladı. Nesirleri ise *Peyâm-ı Edebi*, *İleri*, *Payitaht*, *Tevhid-i Efkar*, *Hâkimiyet-i Milliye* gazeteleri ve *İnci*, *Dergâh* dergilerinde yayımlandı.² Şiirleri ve nesirleri ölümünden sonra Yahya Kemal Enstitüsü tarafından kitap haline getirmiştir.

Cumhuriyet döneminin en önemli şairlerinden olan ve kendi döneminin şiirine yön veren Yahya Kemal Beyatlı Türk şiirinin en önemli temsilcilerindendir. Kaleme almış olduğu şiirlerinin yankıları çok etkili olmuş ve kendisinden sonra gelen şairler üzerinde tesir bırakmıştır. Mütareke’den itibaren Türk şiirinin en önemli şahsiyetlerden biri olmuş; düşünceleriyle tarih-coğrafya ve millet arasında kurduğu münasebetle de kendisinden sonrakilere kılavuzluk etmiştir. Yahya Kemal, şiirin günün heyecan ve düşüncelerini daha kolay anlatma vasıtası

¹ Beyatlı, Yahya Kemal, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hâtıralarım*, Baha Matbaası, İstanbul, 1973, s. 2.

² *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul-1982, s. 418.

sayıldığı bir dönemde, şiir üzerine sadece sanat olarak, ölümsüzlüğün ifadesi olarak durmuş ender şahsiyetlerdendir.³

Edebiyatımızda dört aruzculardan biri şeklinde de tanıtılır. Aruz vezninin öz planda olduğu dönemden sonra, yani XX. yüzyılda yaşayan ve şiirler kaleme almasına rağmen, şekil bakımından Divan şiirinin geleneğini ve o geleneğin ölçüsü olan aruzu en iyi şekilde kullanmayı başarmış ender şairlerimizdendir. Aruzu Türkçeye ustalıkla uygulayan şair, divan şiiri ile batı şiirini büyük bir ustalıkla birleştirmiştir. Şiirleri, geçmiş ile geleceği birbirine bağlaması cihetiyle büyük bir ehemmiyet kazanmaktadır. Kaleme almış olduğu şiirleriyle divan edebiyatıyla modern şiir arasında dinamik bir bağlantı kurmuştur. Tanzimat'tan evvel ekseriyetle tercih edilen aruzu tekrardan şekle büründürmüştür. Bunu yaparken kullanmış olduğu dilde Arapça, Farsça gibi kelimeleri bir kenara bırakarak değil, aksine yabancı kelimeleri de şiirlerinde kullanarak musiki bir havada ve akıcı bir üslupla şiirlerini ortaya koyma gayreti içerisinde olmuştur. Böylece Türk şiiri Batının edebiyat sahasında yakalamış olduğu terakkiye uyum sağlayacak duruma gelmesine katkı sağlamış, Türk şiirinin yeni bir mecraya doğru girmesine vesile olmuştur.

1. Edebi Şahsiyetini Şekillendiren Kuramlar

1.1. Derûnî Ahenk

Yahya Kemal, şiirde kelimelerin tertibinden kaynaklanan, şiirin kendine has bir ahenginin olduğunu ifade eder. Bu ahengi de "derûnî ahenk" adıyla anar. Bu terkinin ilk kez 1912'de kullanılmış olduğunu söyler.⁴ Bu terim ile şair, saf şiiri kasteder ve şiirin sadece mûsikîden ibaret olamayacağını savunur. Düz yazıya vezin ve kafiye'nin eklenmesiyle şiirin vücuda gelemeyeceğini ancak kelimelerin bir iç mizahla kendine bağlandığında hakiki şiirin ortaya çıkacağını vurgulayarak Nedim'in bir anlık

³ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, Derghah Yay., İstanbul, 2012, s. 620.

⁴ Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 21.

duyduğu şiddetli şevki dile getirdiği şu beyitleri misal olarak gösterir: “Dökülen mey kırılan şîşe-i rindan olsun”⁵

Bu mısralardaki kelimelerin adeta birbirine kenetlenmiş olduğunu ve asla yerlerinin değiştirilemeyeceğini dile getirir. Kelimeler müellifinin o anki duygusuna paralel olarak bir mûsikiyi dile getireceğini bunun yanı sıra da mananın gölgede bırakılamayacağını bu mısradaki mevcut kelimelerin diziliş boyutundaki parçalanmanın imkânsızlığıyla ifade eder. Yahya Kemal, bu mısradaki kelimelerin yerlerinin değiştirilmesinin manayı öldüreceği gibi musikiyi de sekteye uğratacağını bu kuramla açıklar. Hakiki şiiri musiki ile mananın birleşmesi olarak tanımlar. Bu iki unsurdan teşekkül eden ritim ve ahengi de “derûni ahenk” olarak tanımlamıştır. Şiir için vazgeçilmez olarak gördüğü “deruni ahenk”i ömür boyu savunur.

Şair şiirlerinde kullandığı dili en mükemmel şekle ulaştırıncaya kadar çaba gösterir. Şiir, dil bakımından mükemmele ulaştığında deruni ahenk ortaya çıkar. Şiirde deruni ahenk yok olduğunda ortada şiir de kalmaz. Şairin şiirinde oluşturmaya gayret ettiği ahenk bozulduğunda ya da kaldırıldığında şiir de yok olur. Şairin titizlikle bir araya getirip oluşturduğu sözcüklerle oynanmamalıdır. Çünkü şair, sözcükleri kullanırken “deruni ahenk” gücüyle belirli bir sıralama ve uyumla şiirini ortaya koymuştur.

1.2. Kable't-Tarih

Kelime anlamı tarih öncesi olan bu kuram Yahya Kemal'in Türk tarihini algılayış biçimini ortaya koyar. Fransa'da bulunduğu süre zarfında Albert Sorel isimli ünlü Fransız tarihçisinden ders alır ve bu tarihçiden etkilenir. Albert Sorel, kendinden önceki Michelet, Fustel de Coulanges gibi isimlerin tarihsel süreç içerisinde Fransız kimliğini arama usullerini aktarır. Özellikle Yahya Kemal Fustel de Coulanges'in “*Fransız milletini, bin yılda Fransız toprağı yarattı.*”⁶ görüşünü Türk vatanına uygula-

⁵ Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 4,5.

⁶ Âlim Kahraman, *Yahya Kemal Beyatlı*, Kaynak yayınları, İstanbul, 2008, s. 72.

yıp Türk kimliğini aramaya koyulur. Adeta ben kimim sorusuna cevap arar. Böylece Türk tarihinin 1071 Malazgirt Zaferi ile başladığını savunur. Fakat bu zaferden önceki Türk tarihini inkâr etmez; sadece bize hakiki hüviyetimizi veren tarihsel sürecin Anadolu'ya gelişimizle başladığını ifade eder.

Yahya Kemal'in tarih zevki, tarih anlayışı şüphesiz ki onun en kuvvetli taraflarından birini oluşturur. Onun tarih algısında Ziya Gökalp'in eserlerinde rastladığımız Atillalar'dan Oğuzlar'dan ziyade Fatihler, Yavuzlar yer alır. Maziye özlem şiirlerinde oldukça yoğundur. O, tarihin statik yönünü asla hatırlamaz; O, mazinin ihtişamlı hamle günlerini özler. Bu düşüncesini "*Süleymaniye'de Bir Bayram Sabahı*" şiirindeki şu mısralarda bulmak mümkündür:

Ta Malazgirt ovasından yürüyen Türkoğlu
Bu nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu,
Dinliyor hepsi büyük hâtıralar rüzgârını,
Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.
Kosova' dan, Niğbolu'dan, Varna' dan, İstanbul'dan...
Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an.
Belgrad' dan mı? Budin, Eğri ve Uğyar'dan mı?
Son huduttan yücelmiş sıra dağlardan mı?
Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
Barbaros, belki, donanmasıyla seferden geliyor!..
Adalardan mı? Tunus'dan mı, Cezâyir'den mi?
Hür ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi⁷

1.3. İmtidad

Kelime manası itibariyle devam eden anlamına gelmektedir. Pozitivistler maziye, hali ve istikbali müstakil ve birbiriyle ilişkisi bulunmayan birer zaman dilimi olarak algılanır. Bergson ise bu duruma karşı çıkarak bu üç zamanın birbiri ile daima

⁷ Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 4,5,6.

ilişkisi bulunduğunu söyler. Bergson'un bu görüşünü savunan Yahya Kemal, geçmişin geçmişte kalamayacağını savunur. Geçmişin sürekliliği noktasındaki düşüncesini de bu kuramla dile getirmiştir. Nitekim Ziya Gökalp'ın "*Kökün mazidedir, ati değilsin*" gibi eleştirilerine karşı bu kuram ışığında şu şekilde cevap verir: "*Ne harabi ne harabatiyim, kökü mazide olan bir atiyim.*"⁸ Mazi ile bağını kaybetmeyen Yahya Kemal, mazi ve istikbal arasında ilişki kurarak aşağıdaki cümleleri vücuda getirmiştir. "*Ben tarih okuyorum... Tarihi devreleri okudukça yaşım üç yüz, beş yüz, sekiz yüz oluyor...*"⁹

Eskiye hapsolmayarak geçmişinde barındırıp gelecek inşa etme yoluna gitmiştir. Ona göre geçmiş bugünün ve yarının temelidir. Yahya Kemal medeniyeti geçmiş ve gelecek şeklinde bir bütün olarak görür. Medeniyetin ancak tarihteki kültür birikimini geleceğe aktararak oluşturabileceği inancındadır. Bundan dolayı şairlerin görevlerinden biri de geçmişteki değerleri kendi dönemine ve sonraki dönemlere taşımak gibi sorumluluklarının da olduğunu ifade eder. Her mısraı adeta yekpare bir güzellik sahibidir. Ve bu hal bitmemiş, tek başına kalmış mısralarda daha ziyade göze çarpar.¹⁰

1.4. Beyaz Lisan

Ana dilimiz olan Türkçeye olan sevgisini "*Bu dil ağzımda annemin sütüdür*"¹¹ mısraı ile anlatan Yahya Kemal, İstanbul Türkçesini esas alır. Bu mısra aynı zamanda dile vermiş olduğu değeri de ortaya koymaktadır. O, ana sütü gibi temiz, çerden çöpten arındırılmış bir lisanın gerekliliğini vurgu yaparak Türkçeyi milli bir unsur olarak şu ilkelerle değerlendirmektedir:

⁸ H. Fethi Gözler, *Örnekleriyle Temel Kompozisyon Bilgileri*, İnkılap ve Aka Kit. İstanbul, 1974, s. 303

⁹ Hilmi Yücebaş, *Bütün Yönleriyle Yahya Kemal*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1953. s. 20.

¹⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 310.

¹¹ Yahya Kemal Beyatlı, *Bitmemiş Şiirler*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul, 1976, s. 65.

I. Şiirde yaşayan Türkçeye girmemiş hiçbir Arap, Acem ve Frenk kelimesini kullanmamak.

II. Yaşayan Türkçeye girmiş Arap, Acem ve Frenk kelimelerini, onlara Türk'lerin verdiği ses ve mânâ içinde Türkçe addetmek.

III. Nahivde Türk milletinin cümleye verdiği mîmârîye şiddetle sadık kalmak ve tatlısı Türkçesinin Servet-i Fünun şiirindeki tesirini kaldırmak...¹²

Arap harflerinin sedalı ve sedasız vurgu kıtlığı içinde olduğunu savunarak müstakil bir harf arayışının gerekliliğini şu şekilde dile getirir: *"Her şeyden önce mekteplerimizde okutulan elifbânın harflerinin göz önüne getiriniz. Bu elifbâda kaç harf vardır ki ağzımızdan çıkan sesleri işaret eder bunu, düşününüz. Kısa bir müşâhededen sonra hükmedersiniz ki bu elifbâ Türkçe'yi asla ifade edemez, çünkü Türk'ün her an söylediği sadâlı sadâsız harflerden mahrumdur, fazla olarak vücudunu bile hissedemediği harflerle doludur. Demek ki, ilk madde olarak millî elifbâmız yoktur."*¹³

Paris'te bulunduğu yıllarda Sohokles'in Yunancası ve Tacite'in Latincesi gibi saf bir Türkçeyi aradığını söyler. Tahayyülünde aradığı lisanı şu şekilde dile getirir: *"Heredia'yı severken eski Yunan ve Latin şiirlerinin zevkini almıştım. Öteden beri aradığım yeni Türkçenin yanına yaklaştığımın bu münasebetle farkına vardım. Söylediğimiz Türkçe eski Yunan ve Latin şiirindeki beyaz lisan gibi bir şeydi."*¹⁴ Onun saf Türkçe ile aradığı beyaz bir lisandır. Bu lisan umumi zeminde bağlı coğrafyada teşekkül ettirilmeli diyen Yahya Kemal, edebi dildeki sadeliği yakalama mücadelesi vermiştir. Buradaki sadelikten kasıt kesinlikle gündelik dil değildir. İstenilen lisan, ağıdalı uzun terkiplerle adeta anlamı yok eden bir zulümden ziyade daha öze dönük ve milli bir kimlikle telakki edilen bir lisandır. Cumhuriyet döneminde

¹² Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt.3, Türk Edebiyatı Yayınları, 1978, İstanbul, s. 184.

¹³ Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 102.

¹⁴ Yahya Kemal Beyatlı, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hâtıralarım*, Baha Matbaası/ İstanbul, 1973, s.108.

dilimizin sesine ve ruhuna bağlı kalarak lisanımızı döneminin zirvesine taşımıştır.

1.5. Mûsikî

Şiirlerinde sıkça görülen bir motiflerden biri de musikidir. Musiki onun için medeniyetin en önemli göstergelerindedir. Yahya Kemal'in şiirlerinde derin bir ahenk söz konusudur. Şiirlerinde özellikle biçimsel açıdan en iyi olanı yakalamaya çalışır. Bu hassasiyetinden dolayı şiirlerin biraz geç yayımlanmıştır. Onun için sözcüklerde ses ve musiki oldukça önemlidir. Ona göre ses; musikiden ziyade deruni ahenktir. Yahya Kemal Beyatlı dilin mükemmeliyet imkânlarını en son haddine kadar yoklamış, tartmış ve bulmuş olan adamdır.¹⁵ O, musikiyi medeniyetin unsurlarından biri olarak addeder. Bundan dolayı musiki, mimari ve resim ile alakalı geçmişten gelen motiflere şiirlerinde sıklıkla rastlarız.

Yahya Kemal, şiirin konusunu duygular, malzemesinin de dil olduğunu ifade eder. Ancak söz konusu unsurlar şiiri oluşturmak için yeterli olmadığını da şöyle dile getirir: "*Şiir ne o hisleri duyan herkes ne de onun sanatını iyi kullananlar söyleyebiliyor.*"¹⁶ Şiirle ses arasında bir bağ kurar. Kurmuş olduğu bu estetik ilişkiyi şiirlerinde sonuna kadar devam ettirir. Bu yönde temayül gösterdiği mûsikîyi birçok eserinde ele almanın yanında birçok şiirinin de başlık olarak kullanmaktan kaçınmamıştır. Bu şiirlerinin başında: "*Itrî*", "*Hayâl Beste*", "*Eski Mûsikî*", "*Kar Mûsikîleri*", "*Akşam Mûsikîsi*", "*Deniz Türküsü*", "*Gece Bestesi*", "*Güftesiz Beste*" gibi şiirleri gelmektedir. Şiir dünyasında mûsikî bazen belirgin olarak görülürken bazen de bir gölge misali daima eserin düşünce arka planında yer alır. Tabiatı, mûsikîyi tamamlayan bir imge olarak çoğu zaman kullanmaktan kaçınmaz. Çünkü onun mûsikîsi bu toprakların harmanladığı bir unsurdur. Bu sebeple onun eserlerinde Paris veya Londra arka

¹⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 309.

¹⁶ Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 270-271.

fonunda bulunan mûsikîden söz etmek imkânsızdır. Şu mısraları bu nitelendirmeyi göz önüne sermektedir:

Bu yaz kemeçeyi bir dinledinse Kanlıca'da,
Baharda bir gece tanburu dinle Çamlıca'da.
Mûsikîsinde bir taraftan dîn, bir taraftan bütün hayat akmış;
Her taraftan, Boğaz, o şehriyân, mâvi Tunca'yla gür Fırat akmış.
Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tanbûri Cemil Bey çalışıyor eski plâkta.
Birdenbire mes'ûdum işitmek hevesiyle,
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlüm sesiyle.¹⁷

1.6. Deniz

Eserlerinde sıklıkla rastlanan tabiat unsurlarının başında deniz gelmektedir. Yahya Kemal'i edebiyatımızın en önemli şairlerinden biri haline getiren ve unutulmaz olmasının sağlayan önemli özelliklerden biri de şüphesiz ki deniz ve deniz unsurlarını çok canlı bir şekilde ele alıp işlemesidir. *Türk şiirine denizi getirerek sonsuzluğu ruhumuzun bir aynası yapan ilk şairimiz o olmuştur. Yahya Kemal'e gelinceye kadar gerek eski gerek yeni edebiyatımız için deniz, bazı mistik remizler veya hissi istiareler müstesna, Boğaz ve Kalamış kıyılarında yapılan sandal sefalarının ötesini geçemez.*¹⁸ Ancak birçok deniz şiiri olmasına karşın bu temayı hiçbir zaman bir tabiat unsuru olarak kullanmaz. O, daima denizi bir ütopya olarak kullanmıştır. Bu ütopya bazen hürriyet olacağı gibi bazen de cetlerinin o atılım günlerinin ihtişamını anmak için kullanır. Deniz bir ayna misali tarihe tutulan bir ayna niteliğinde şairin eserlerinde vücuda gelir. Bu tarihe tutulan aynayı "Açık Deniz", "Ufuklar", "Deniz Türküsü", "Uçuş", "Deniz" adlı şiirlerinde bulmak mümkündür "Açık Deniz" ile "Deniz" şiirlerini sonsuzluk kaygısıyla kaleme almıştır. Ancak "Açık Deniz" şiirinde tabiat, sükûn durumundayken ve doğanın ken-

¹⁷ Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 9,22,25.

¹⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 312.

di ruhunda konuşmasını anlatırken “Deniz” şiirinde sadece ruhindaki gurbetin adamı olur.¹⁹

Tanzimat’tan bu yana edebiyatımıza baktığımızda deniz, bir mübalağa ya da bir tablo olarak kullanılmış olduğunu görürüz. Ancak ilk kez Yahya Kemal’in şiirlerinde deniz, bütünüyle insanı içinden saran derinliğiyle edebiyatımıza girdiğine tanık oluruz. Onun denizi bu şekilde kullanmasında Byron, Vigne ve Hugo gibi isimlerin etkisi olmuştur. Yahya Kemal, ekseriyetle, Batı edebiyatındaki beğendiği şairlerin ve yazarların denizle alakalı yazılarından esinlenmiştir. Onlardan almış olduğu unsurları kendine özgü bir şekilde kendi muhayyilesinde yoğurarak edebiyatımızda işlemeye çalışmıştır. Dolayısıyla edebiyatımızın bu doğrultuda zenginleşmesine ve yeni bir ivme kazanmasına vesile olmuştur.

1.7. Tarihi ve Destansı Vurgular

Eski bir akıncı ailenin çocuğu olan ve güncel olayların sıkıntılarını bir mazi hülyasıyla avutan, jestin asaletini ve hakiki kıymetini bilen bir şairin destansı konulara yönelmesi kadar tabii bir durum olamaz.²⁰ Batılı sanatçıların milli kimliklerini bütün sanat dallarında icra edildiğini gören Yahya Kemal, bizim de milli şuurumuzun sanat paydasında teşekkül ettirilmemesinden yakınlıkla asıl sanatın milli değerler üzerine kurulması gerektiğini dile getirir. Bu sebeple şiirlerinin birçoğunda bizim mili tarihimizi ve bunun paralelinde hamasi söylemleri ele almıştır. Tarihi ele alırken daha çok muzaffer olunan bir tarih seçiciliğinde bulunur. Yani şiirlerinde meşhur 93 Harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı’nı bulamayız. O daha çok Mohaç’ı, Malazgirt’i, İstanbul’un Fethi’ni, Çaldıran’ı, Mercidabık’ı, Niğbolu’yu esas alır. Bütün bu tarihsel motifleri hamasi söyleyişlerle dile getirir. Nitekim şu mısraları bu durumun en açık göstergesidir:

¹⁹ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 315.

²⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 325.

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;
 Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!
 Bir gün doludizgin boşanan atlarımızla
 Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla...²¹

1.8. İstanbul

İstanbul üzerine ya da İstanbul şehrinin ele alındığı şiirler edebiyatımızda oldukça fazladır. Bu minvalde şiirler bilhassa Fatih Sultan Mehmet'ten sonra yazılmaya başlandığını söyleyebiliriz. Edebiyatımızda İstanbul şairleri olarak zikredilenler; Nedim, Bakî, Atâî, Cafer Çelebi gibi isimlerdirler. Ancak bunlar İstanbul'u bir bütün olarak vermekten ziyade parça parça vermişlerdir. Yahya Kemal ise bunlardan farklı bir şekilde yaşayan medeniyetin var olan kalıplarından değil, bir bireyin merceğinden İstanbul'u görüp şiirlerinde semt semt, mevsim mevsim işlemiştir. İstanbul onun için şiirlerinde, düz yazılarında; tarihi, sosyal ve doğal güzellikleriyle yekpare bir şekilde ele alınır. İstanbul'un bütün semtleri, insanları ve tarihi onun şiirlerinde yer alır. Türk şiirinde Nedim'den sonra İstanbul'u en çok dile getiren kişidir.

Yahya Kemal'in özlediği o altı yüz senelik tarihin şahlanış dönemlerinin yoğurduğu ve süzdüğü bir şehir olması hasebiyle adeta bir anavatan değeri kazanmıştır. Türk tarihinin İstanbul'da teşekkül ettiğini savunan şair, buranın mimarisiyle, tabiatıyla, estetiğiyle kısacası maddi ve manevi bütün çehresiyle eserlerinde bir tema olarak işlemiştir. *İstanbul'un güzelliklerinden sanatın nizamını aradı*.²² İstanbul'u anlattığı şu dörtlükler onun İstanbul sevgisini ortaya koymaktadır:

Sîmâsı zaman zaman parıldar
 Bir sâhilin en güzel yerinde.

²¹ Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 13.

²² Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 351.

Hâlâ görünür geçen asırlar

Bir bir, koyu mâvi gözlerinde²³

Yahya Kemal, İstanbul hayranı olan yazarımız ve şairimizdir; ancak onun İstanbul sevgisi estetik plandan vatanın manevi çehresine doğru genişler. İstanbul üzerinden medeniyetimize ait kültürün ve tarihin unsurlarına rastlarız. O, medeniyetimizi oluşturan bütün unsurların bir mozaik halinde İstanbul'da olduğuna inanıyordu. İstanbul, milli kültürün ve ruhun yoğun olduğu, yansımalarının zuhur ettiği yerdir. Yahya Kemal için İstanbul, medeniyetimize ait tarihi güzellikleri geçmişten bu tarafa taşıyan ve aktaran şehirdir.

2. Şiiri Algılayış Biçimi

Şair, "*Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hâtıralarım*" adlı eserinde "*Şiirde Otuz Senem*" başlığı altındaki yazısında şiire nasıl başladığını şöyle ifade eder: "*Şiire bir aşkla başladım. Üsküp'de, yerli mahalleler ortasında, Türkkârî eski bir konakta oturur, bey hanedanlarından birinin kızı, kumral ve endamlı, cazibesi ve güzelliği mâruf, bir Redife Hanım vardı... Hep onu düşünüyordum. İlk şiirim olan bir türkû güftesini, ekseryâ Üsküp türkülerinde gördüğüm vezinle, onunçün karalamağa başladım.*"²⁴ Yahya Kemal, şiiri kendine tabiri caizse ilahi bir ibadet kabul etmiştir. Dostu Bedî' Ziya Egemen ile buluştuğu bir gün şiire ne kadar önem verdiğini ortaya koyacak şu cümleyi kurar: "*Yarın huzur-u rabbülâlemine çıkınca soracaklar, ne yaptın? Diyeceğim ki, işte şiirlerim, işte dostlarım*"²⁵

Yahya Kemal, şiire göre maziye hatırlar ve onu halde yaşayarak istikbale kavuşturma mücadelesi içinde daima ilerler. Şiir onun için düşündüklerini yazmaktan ziyade yazdıklarını düşündüren bir araçtır. Nitekim O, tarihi şiirle düşünür. Çoğu kez o tarihin içindeki ihtişamlı günleri coşkulu bir şekilde yâd

²³ Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 40.

²⁴ Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s.93,94.

²⁵ Hilmi Yücebaş, *Bütün Yönleriyle Yahya Kemal*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1953, s. 20.

ederken bazen de umutsuz bir şekilde o günlerin özlemini yasar. Bu umutsuzluğu “İthaf” şiirinde şu şekilde dile getirir:

Fer almışken tulû-ı kibriyâdan,
Bugün bi-vâye kalmış her ziyâdan.
Bu mülkûn farkı yok bir tengnâdan
Niçin nûr inmiyor artık semâdan?
Abâ var, post var, meydanda er yok;
Horâsân erlerinden bir haber yok
Uzun yollarda durdum hiç eser yok
Diyâr-ı Rûm’a gelmiş evliyâdan!²⁶

Burada söz edilen abâ, post ve Horasan Erleri’nden kastedilen sadece bir dergâh tasavvuru değil koskoca bir medeniyetin köklerinden bahsedilmektedir. İşte Yahya Kemal, koskoca bir medeniyet portresinin zeminindeki bu olguların olmayışının umutsuzluğu içerisinde maziye şiirinde görünmeyen bir gölge gibi daima yansıtmayı başarmıştır.

Yahya Kemal, “Ok” şiiri hariç bütün şiirlerinde aruz vezni kullanmıştır. Mehmet Akif ve Tevfik Fikret gibi şairlerin uzun kalıplarla kullandıkları aruz ile şiir dilini nesre yaklaştırırken Yahya Kemal, bunların aksine şiiri nesirden oldukça bariz bir şekilde ayırt edilebilmesi yolunda kullandığı aruzu titizlik ile şiirlerine uygulamayı başarmıştır. Onun şiirlerinde her ne kadar günlük söylemler bulunsun da aslında onun şiirleri Ahmet Kabaklı Hoca’nın tabiri ile “Kültür Türkçesi”yle²⁷ yazılmıştır. Kafiye ve vazgeçilmez bir unsur olarak kullanan şair özellikle tam ve zengin kafiyelerden yararlanmıştır. İç ahengi şiirin önemli bir yapı taşı olarak ele almıştır. Şiirin bu yönünü de şu cümlelerle dile getirmiştir: “Şiir bir nağmedir... Şiirde nefes ve ses iki unsurdur. Mısranın ayakları yerden kopmazsa yâhut en

²⁶ Yahya Kemal Beyatlı, *Eski Şiirin Rûzgârıyla*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2008, s. 73.

²⁷ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt.3, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 1978, s. 194.

hafif bir kulağı bir ses gibi doldurmazsa halis şiir değildir.”²⁸

Sonuç

Yahya Kemal’in şiirde kendine özgü duygu ve düşünüşe sahip oluşu ile edebiyatımızda önemli bir yer edinmiştir. Sözcüklerin ses değerlerinden yararlanarak dönemin duygu, düşünce ve özelliklerine uygun bir şekilde zamanın edebi ve tarihi ikliminde dile getirmeye çalışmıştır. Bu nedenle kendisi Türk edebiyatını önemli bir ismi haline gelmiş, kendisinden sonraki dönemlerde birçok şaire rehberlik etmiş olduğunu söyleyebiliriz. O, eserlerinde işlediği her konuyu kendi gök kubbesi altından almıştır. Çünkü onun edebi kişiliği bu şark kubbesi altında vücuda gelmiştir. Şiirlerinin kitaplara değil zihinlere nakşedip hatta ezberlenip “mazi” zeminli bir medeniyet tasavvuru ortaya koyulması yolunda şiirlerini teşekkül ettirmiştir.

Yahya Kemal, tarihin o şahlanış dönemlerine gitmekten kendini alıkoyamamış; adeta o dönemleri bir ütopya haline getirmiştir. “Hayal”i daima bir bekleyiş veya bir özleyiş zemininde geçmişle bağını koparmamak için vazgeçilmez bir unsur olarak kullanmıştır. Hayal onun “mazi” sini istikbâle taşıyacak tek ümit idi. “Hayal”e bu denli büyük bir görev yüklemesinin sebebini onun “*Deniz Türküsü*”ndeki şu mısraıyla bitirelim: “İnsan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar.”²⁹

Kaynaklar

Beyatlı, Yahya Kemal, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hâtıralarım*, Baha Matbaası/ İstanbul, 1973

Beyatlı, Yahya Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2008.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti

²⁸ Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 48.

²⁹ Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 56.

- Yayınları, İstanbul, 2010.
- Beyatlı, Yahya Kemal, *Bitmemiş Şiirler*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul, 1976.
- Enginün, İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, Dergah Yay., İstanbul, 2012.
- Ercilasun, Bilge, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, Dergah Yay., İstanbul, 2013.
- Gözler, H. Fethi, *Örnekleriyle Temel Kompozisyon Bilgileri*, İnkılap ve Aka Kit. İstanbul, 1974.
- Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt.3, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 1978.
- Kahraman, Âlim, *Yahya Kemal Beyatlı*, Kaynak yayınları, İstanbul, 2008.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yay., İstanbul, 2014.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1982.
- Yücebaş, Hilmi, *Bütün Yönleriyle Yahya Kemal*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1953.